

Transparentnost Srbija

pregled aktivnosti

avgust 2019. godine

Bilten broj 8/2019

Sadržaj:

Aktivnosti	2
Pod lupom.....	3
Posebne specifikacije	3
Preporuke ODIHR, izborni uslovi i "radna grupa Vlade"	3
Može li se voziti autoputem bez presecanja vrpce?	5
Pošto put?	5
Partnerstvo sa očekivanim ishodom	6
Saopštenja.....	8
Transparentnost i pristup informacijama - poređenje evropskih prestonica	8
Inicijative i analize.....	10
Finansiranje izborne kampanje u Srbiji – ključni problemi i moguća rešenja.....	10
Mediji	12
Korupcija je postala način vladanja.....	12

Aktivnosti

Predstavnici Transparentnosti Srbija učestvovali su na okruglim stolovima na Fakultetu političkih nauka, na kojima se razgovaralo o izbornim uslovima u organizaciji Fonda za otvoreno društvo. TS je predstavila svoje i analize i predloge u vezi sa [finansiranjem izborne kampanje](#), [pristupu medijima i njihovoj kontroli](#) i [izbornom administracijom](#).

U Beogradu je 9. avgusta održan sastanak predsednice Vlade Republike Srbije, Ane Brnabić, i programskog direktora našeg udruženja Nemanje Nenadića. Na sastanku je, između ostalog, bilo reči o planovima Vlade Srbije i predlozima TS za ispunjavanje preporuka ODIHR u vezi sa izbornim i medijskim zakonodavstvom, planiranim izmenama i sprovođenjem propisa u oblasti javnih nabavki i početku primene Zakona o lobiranju. Nenadić je takođe predstavio predloge TS za unapređenje veb prezentacije Vlade Srbije, objavljivanje većeg broja dokumenata i korišćenje otvorenog formata.

U avgustu smo predstavili istraživanje koje smo radili sa kolegama iz više od 20 drugih ogranaka Transparency International o transparentnosti evropskih glavnih gradova.

Postavili smo na naš sajt konačne rezultate i istraživanja LTI 2019 - ocene transparentnosti i rangiranja svih gradova i opština u Srbiji. U medijima su se pojavile prve vesti na tu temu, a zvanično predstavljanje zakazali smo za 6. septembar.

Ocenjivanje i rangiranje transparentnosti je tema još jednog istraživanja koje sprovodimo - [Indeks transparentnosti preduzeća u državnom vlasništvu](#). Prikupili smo najveći deo podataka i narednih meseci ćemo sa kolegama iz Češke predstaviti rezultate ovog uporednog istraživanja.

Javnost rada preduzeća u vlasništvu države bila je tema i okruglog stola koji smo 29. avgusta organizovali u Šapcu.

Sa Komitetom pravnika za ljudska prava učestvovali smo na tematskim otvorenim vratima "Zašto suđenja dugo traju" koja su ova organizacija, Vrhovni kasacioni sud i Osnovni sud organizovali u Zrenjaninu 21. avgusta i Šapcu 30. avgusta.

Pored [ostalih projekata](#), radimo i na istraživanju o korišćenju budžetske rezerve, a posebno o dodeli novca opštinama i gradovima. Slično [istraživanje](#), na manjem uzorku, sproveli smo i 2018. godine.

U avgustu je objavljeno rekordnih 629 vesti ili priloga o aktivnostima naše organizacije odnosno vesti u kojima su citirani stavovi predstavnika TS. Na sajt TS postavili smo niz [inicijativa i analiza](#), kao i zahteva državnim organima i njihovih odgovora.

Prenosimo izbor tekstova koje smo objavili u prethodnom mesecu:

Pod lupom

Posebne specifikacije

3. avgust 2019.

Ministarstvo unutrašnjih poslova nastavlja da krije podatke o novcu građana koje troši za nabavku vozila. Nakon skrivanja podataka o ceni patrolnih vozila, sada se krije podatak koliko je plaćeno 60 "marica", 12 vatrogasnih i osam sanitetskih vozila.

Kao i prilikom prethodne "tajne" nabavke, i sada su vozila bila izložena, napravljen je medijski spektakl, ali je ministar odbio da kaže koliko vozila koštaju "jer jedinice policije traže posebne specifikacije".

Kakve su to posebne specifikacije zbog kojih je tajna koliko košta "marica? Kako bi objavljivanje podatka koliko košta sanitet za policijsku jedinicu u jednom gradu, ili vatrogasno vozilo za neki drugi grad, moglo da ugrozi njihov bezbedan rad.

Da li bi moral jedinica mogao da bude ugrožen ako se sazna da je vatrogasno vozilo za jedan grad drugačije opremljeno nego za neki drugi (jer jedinice traže posebne specifikacije), pa da je zbog toga više koštalo?

I ponovo je, u prepoznatljivom maniru, ministar pokušao da napravi prikaz transparentnosti, tvrdnjom da je, iako ne može da nam pokaže ugovor da bismo se uverili koliko su vozila plaćena, "sve transparentno" jer u "budžetu MUP postoji deo za te namene". Činjenica je, međutim, da je ova nabavka samo "deo nabavke za ovu godinu", a da u budžetu postoji više stavki koje se odnose na nabavke za sektor za vanredne situacije ili za nabavku vozila.

Tako je, na primer, za podizanje kapaciteta Sektora za vanredne situacije u cilju adekvatnog reagovanja u vanrednim situacijama predviđeno 200.000.000, za podizanje logističkog specijalno-tehničkog kapaciteta organizacionih jedinica Ministarstva unutrašnjih poslova 350.000.000, a za osavremenjivanje voznog parka MUP-a 850.000.000.

Na osnovu ovoga ne može se ni pretpostaviti koliko su koštala ova vozila sa "posebnim specifikacijama".

Preporuke ODIHR, izborni uslovi i "radna grupa Vlade"

7. avgust 2019.

Neupućeni čitalac [vesti sa sastanka](#) predstavnika Vlade Srbije i Misije OEBS bi mogao pomisliti da Srbija kontinuirano i predano radi na ispunjavanju preporuka međunarodnih organizacija koje se odnose na izborne uslove. Istina je, makar do sada, bila veoma drugačija.

Sa sastanka je preneti premijerkinu izjavu prema kojoj je "Vlada Srbije posvećena implementaciji preporuka Kancelarije za

demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR), sa kojom relevantne institucije sarađuju kroz trogodišnji program koji je započeo 2017. godine."

Takođe je najavljeno formiranje radne grupe "koja će raditi sa ODIHR-om na daljoj reformi izbornog procesa" i da je "niz preporuka, kao što je unapređenje Jedinstvenog biračkog spiska i rad Republičke izborne komisije, već implementirano kroz značajna unapređenja od 2017. godine kada je Vlada započela saradnju sa ODIHR."

Inače, među problemima na koje ukazuju izveštaji ODIHR-a nalaze se i sledeći:

- pristrasno medijsko izveštavanje
- korišćenje javne funkcije za partijsku promociju
- nedovoljna transparentnost finansiranja kampanje
- nepostupanje organa u slučajevima kada treba istražiti tvrdnje o nepravilnosti tokom izborne kampanje.

(Više o tome [u publikaciji](#))

Vlada i Skupština nisu izmenile zakone koji uređuju ove oblasti nakon dobijenih upozorenja iz ODIHR 2016. i 2017, kao i sopstvenih antikorupcijskih planova iz 2013. Čak i kada su propisi menjani, kao što je slučaj sa Zakonom o Agenciji za borbu protiv korupcije 2019, ili Zakonom o finansiranju političkih aktivnosti 2014, to nije činjeno tako da se reše uočeni problemi, već su su stvoreni novi.

Tako su odredbe o "funkcionerskoj kampanji", koje su se pokazale kao nedovoljne u postojećem zakonu, ostale nepromenjene i u novom.

O nedovoljnoj pažnji koja je posvećena poslednjem izveštaju OEBS/ODIHR-a svedoči i

činjenica da je nadležnim institucijama u Srbiji on predstavljen više od pola godine nakon izbornog procesa, a da su vest o tom predstavljanju i kritičkim tonovima iz izveštaja objavili samo mediji koji su i inače otvoreni za kričke osvrte prema vlasti (agencija BETA, dnevni list „Danas“, TV N1, radio 021 i portal „Insajder“).

Ozbiljnost problema jednako dobro ilustruje to što se informacija o susretu sa predstavnicima OEBS/ODIHR-a 2017, ili o razmatranju njihovog izveštaja o izborima uopšte nije mogla naći može pronaći na sajtovima Ministarstva inostranih poslova, Republičke izborne komisije, Upravnog suda, Regulatornog tela za elektronske medije i Odbora za ustavna pitanja i zakonodavstvo, dok se na sajtovima Ministarstva za državnu upravu i lokalnu samoupravu i Agencije za borbu protiv korupcije govori o susretu sa predstavnicima OEBS-a, ali ne i o izveštaju. Zbog toga je najava formiranja radne grupe svakako zakasnela. Ukoliko postoji želja da se izborni uslovi u oblasti finansiranja kampanje i sprečavanja zloupotrebe javnih resursa i funkcija učine boljim pre izbora koji dolaze na proleće, radne grupe bi već uveliko trebalo da rade na izmenama konkretnih propisa, i to u procesu koji uključuje ne samo Vladu, nego i sve druge značajne političke aktere, državne organe i stručnu javnost.

Može li se voziti autoputem bez presecanja vrpce?

13. avgust 2019.

Objave zvaničnika od 11. avgusta, prema kojima je „deonica autoputa "Miloš Veliki" od Obrenovca do Ljiga spremna za saobraćaj“, ali će „u rad svečano biti puštena sledeće nedelje, 18. avgusta, kako je najavio predsednik Srbije“, nameću logično pitanje - zašto se građani ne bi vozili ovim autoputem između 11. i 18. avgusta, a JP Putevi Srbije ubirali putarine na toj deonici.

Dodatni razlog za to da autoput bude što pre pušten u saobraćaj su i brojne saobraćajne nezgode tokom leta. O tome svedoče i [izjave](#) zvaničnika: "Puštanjem u saobraćaj deonice autoputa od Obrenovca do Ljiga, koja vodi do Čačka, očekuje se značajno rasterećenje saobraćaja na Ibarskoj magistrali, čime bi se i na tom državnom putu značajno poboljšala bezbednost učesnika u saobraćaju."

Ovo nije jedinstven slučaj u Srbiji. Pre tri godine, kada je završen deo ovog istog autoputa, na otvaranje se [čekalo deset dana](#), „zbog obaveza "najviših srpskih zvaničnika", kao i "prisustva gostiju iz Azerbejdžana"

Ako se već ne može suzbiti želja funkcionera za promocijom, kada dobiju priliku da se pohvale nečim što je izgrađeno novcem građana, onda bi stvari trebalo organizovati sa što manje posledica po bezbednost građana i finansijske interese državnih preduzeća. Na primer, tako što bi posle stvarnog otvaranja, auto-put bio na sat - dva zatvoren, a zatim svečano otvoren uz kamere. Naravno, takva odložena svečana otvaranja ne bi trebalo održavati u doba izborne kampanje, ili na njima ne bi smeli da učestvuju kandidati na izborima i predstavnici političkih subjekata.

Pošto put?

23. avgust 2019.

Nakon što je javnost [opravdano uznemirena](#) podatkom o tome da je Vlada Srbije ugovorila izgradnju autoputa od Novog Beograda do Surčina po ceni od oko 9 miliona evra po jednom kilometru, javno preduzeće „Putevi Srbije“ je [pružilo neka objašnjenja](#). Ta objašnjenja su korisna, ali ne i dovoljna. Da bi mogla da se vodi argumentovana rasprava o isplativosti ovog ugovora, neophodno je da informacije budu proverljive, a one to nisu, jer Vlada Srbije nije objavila ovaj ugovor. Da bi se javna imovina zaštitila od eventualnog preuzimanja štetnih ugovornih obaveza, zaključivanju ugovora bi moralo da prethodi nadmetanje izvođača radova, čega ovde nije bilo. Zbog toga će, čak i kada ugovor bude objavljen, i kada budu data sva dodatna objašnjenja, ostati sumnje da je posao mogao da bude povoljniji po Srbiju.

„Kritika kritičara“ u saopštenju JP Putevi, zbog toga što su komentarisali cenu „bez upoznavanja sa detaljima projekta“, u ovom slučaju nije opravdana, imajući u vidu da ti detalji nisu objavljeni. Odnosno, ukoliko i jesu negde objavljeni, na to nije ukazano ni u saopštenju Vlade nakon potpisivanja ugovora, ni u objašnjenjima koje je dalo JP.

Informacije iz saopštenja o dodatnim radovima koje poskupljuju izgradnju zaista jesu uverljive. Međutim, uverljivost tih podataka bi bila značajno veća ukoliko bi bila dodatno obrazložena – npr. u pogledu toga koliko će izgradnju poskupeti izgradnja biciklističkih i pešačkih staza, koliki je udeo u ceni nadvožnjaka i slično. Tek na osnovu takvih informacija bi moglo da se vrši poređenje cena „po kilometru“ na uporedivim lokacijama.

Argument o porastu cene zbog „hitnosti radova“ nije valjan. Naime, nije nimalo verovatno da je Vladi i JP Putevi Srbije postalo poznato da će ovaj put morati da se gradi tek sada. Ako je ona neophodna radi povezivanja na novi autoput „Miloš Veliki“, onda je ta izgradnja morala biti planirana uporedo sa izgradnjom nedavno otvorene deonice tog puta.

Najzad, činjenica da su u budžetu za 2019, planirana sredstva koja odgovaraju onome što je potpisano 18. avgusta 2019, znači samo to da je cena ovog puta dogovorena još prošle godine, a ne govori apsolutno ništa o tome da li je ona opravdana ili ne.

Podsećamo da je ovo samo jedna od mnogih deonica autoputa koje Srbija ne ugovara na osnovu sopstvenog Zakona o javnim nabavkama, koji podrazumeva nadmetanje, javnost, kontrolu i druge mere zaštite od moguće korupcije, već sa unapred dogovorenim izvođačem, a u okviru međudržavnog sporazuma koji ima veću pravnu snagu od domaćih zakona.

Takav vid ugovaranja predstavlja najveću prepreku u pregovorima koje Srbija vodi sa Evropskom unijom u okviru poglavlja broj 5.

Partnerstvo sa očekivanim ishodom

27. avgust 2019.

Jedan od političkih protivnika aktuelne vlade [ukazao je](#) da je danas okončani izbor strateškog partnera za „Moravski koridor“ bio netransparentan. Naprotiv, pre bi se moglo reći da je Vlada Srbije vrlo transparentno dovela proces odabira partnera do ishoda u kojem je dobijena samo jedna ponuda.

U julu je Skupština na predlog Vlade usvojila poseban [zakon za Moravski koridor](#). Glavna meta tog posebnog zakona je ubrzanje eksproprijacije. Ako je to bio cilj, nije bilo nikakvog razloga da se usvajaju posebna pravila samo za jedan infrastrukturni objekat, već su mogla biti unapređena u opštem zakonu koji uređuje tu materiju.

"Behtel-Enka" jedini ponuđač za Moravski koridor

AUTOR: Beta

Podeli: 0

Zakon je drastično narušio sistem javnih nabavki i javno – privatnih partnerstava u Republici Srbiji time što je propisano da se ovi zakoni neće primeniti, već da će se izbor strateškog partnera obaviti na osnovu Vladine uredbe. [Uredba iz avgusta 2019.](#) je regulisala ne samo proceduru izbora, već je odredila i uslove i kriterijume za izbor koji su očigledno diskriminatorni.

Naime, propisano je da čak 70 posto mogućih poena firma ili konzorcijum ostvaruje na osnovu iskustva u projektovanju i izgradnji autoputeva, mostova, regulacije reka, u poslednjih 15 godina, ali isključivo na teritoriji „jugoistočne Evrope“! Kao da samo na Balkanu ima reka koje su slične Zapadnoj Moravi ili puteva i mostova koji treba da prođu pored i preko te reke.

Možda je bilo i nekih drugih potencijalnih ponuđača osim pobedničkog koji su ispunjavali uslove za nadmetanje, ali ostaje činjenica da se niko od njih nije javio.

Nisu se javile čak ni firme koje na osnovu direktnog dogovora u okviru međudržavnog sporazuma ili na osnovu tendera grade autoputeve po drugim krajevima Srbije. Na njihovu odluku je, pored relativno kratkog roka za dostavljanje ponuda i garancija, svakako moglo uticati i to što je Vlada oktobra 2018. [zaključila](#) (pravno neobavezujući) „memorandum o razumevanju u izgradnji „Moravskog koridora“ upravo sa predstavnicima pobedničkog konzorcijuma.

Saopštenja

Transparentnost i pristup informacijama - poređenje evropskih prestonica

26. avgust 2019.

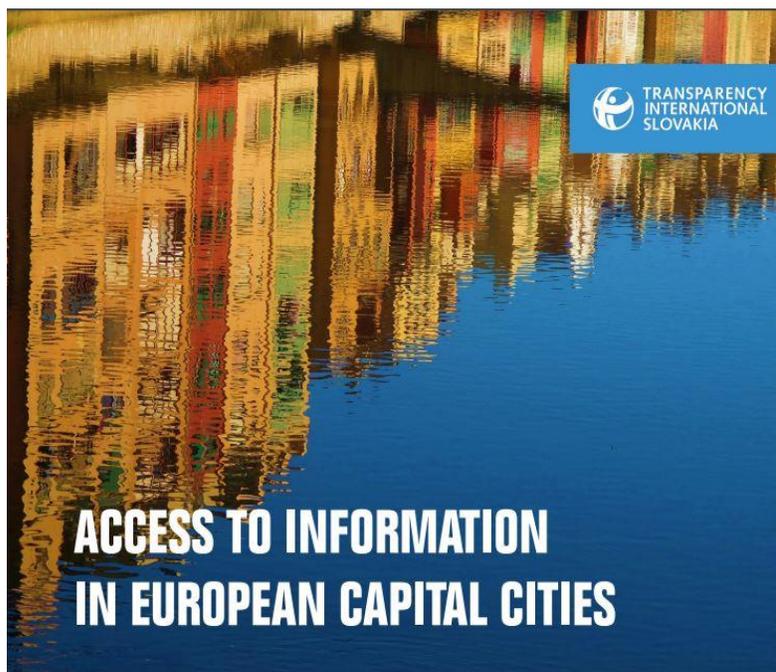
Beograd je među **najnetransparentnijim prestonicama** Evrope, rezultat je istraživanja koje su ogranci globalne mreže Transparency International sproveli na uzorku od 26 glavnih gradova država i teritorija sa našeg kontinenta.

Gradovi su ocenjivani na osnovu **14 indikatora** koji su obuhvatili oblasti kao što su dostupnost informacija o procesima odlučivanja, o trošenju novca, javnim nabavkama, etičkim pravilima. Za 12 su traženi podaci, odnosno dokumenti, na sajtovima, a za dva su od gradova traženi podaci zahtevom za slobodan pristup informacijama od javnog značaja.

S obzirom na to da je reč o pilot projektu sa relativno malim brojem indikatora, gradovi nisu rangirani već su svrstani u tri kategorije - zelenu, gde su oni sa najmanje 75% od maksimalnog broja poena, žutu (50-75%) i crvenu, sa manje od polovine od maksimalnog broja.

Beograd je u "crvenoj zoni", zajedno sa Sarajevom, Atinom, Stokholmom, Kišinjevom i Jerevanom. Prestonica Srbije ima samo tri pozitivna indikatora - na sajtu su dostupni pozivi za javne nabavke, izveštaji o zaključenim ugovorima za dodelu javnih nabavki i budžet. Za preostalih 9 podataka koji su traženi na sajtu grada, Beograd je dobio ocenu nula, odnosno podaci nisu dostupni. Takođe, na zahteve za dostavu informacija od javnog značaja Beograd uopšte nije odgovorio.

Nule je prestonica Srbije dobila zbog toga što na njenom sajtu nisu dostupni: izveštaj o realizaciji budžeta, zapisnici sa sednica skupštine, kontakti odbornika, etički kodeks za funkcionere, ugovori koje Grad potpisuje, rezultati glasanja na sednicama skupštine, raspored aktivnosti i sastanaka gradonačelnika, izveštaj o imovini gradonačelnika kao ni podaci o lobiranju. Stanje je samo za nijansu bolja kada se uzme u obzir činjenica da su podaci o imovini gradskih čelnika objavljeni na drugom mestu (sajt Agencije za borbu protiv korupcije) i da je primena Zakona o lobiranju tek počela.

Gradske vlasti nisu odgovorile na zahtev da dostave informaciju o ukupnim primanjima (platama, naknadama i drugim) koje su isplaćene gradonačelniku i odbornicima u 2017. godini niti na zahtev da dostave važeće ugovore koje organi Grada Beograda imaju sa pružaocima usluga mobilne telefonije i pristupa internetu.

Od gradova u regionu, Sarajevo ima pet zelenih i jedan žuti indikator, Skoplje sedam zelenih, Ljubljana osam zelenih i dva žuta, a najbolje ocenjena Priština 12 zelenih i jedan žuti.

U ostatku kontinenta, među najbolje ocenjenim gradovima nalaze se Kijev, Madrid, Prag, Talin i Vilnius, dok su u "žutom" Amsterdam, Berlin, Bern, Bratislava, Bukurešt, Lisabon, Ljubljana, London, Moskva, Oslo, Riga, Rim i Sofija.

Detalji o istraživanju mogu se preuzeti [sa sajta TS](#) iz rubrike Inicijative i analize - "[Access To Information In European Capital Cities report](#)".

Beograd je, inače, loše rangiran i na sveobuhvatnom istraživanju Indeks transparentnosti lokalne vlasti (LTI) 2019, koje je Transparentnost Srbija sprovela ove godine, ocenjujući na osnovu 95 indikatora transparentnost svih opština i gradova u Srbiji. Naš glavni grad unutar Srbije zauzima 118. mesto među 145 jedinica lokalne samouprave, sa indeksom 30 (na skali od 0 do 100). To je za četiri poena lošije nego pre dve godine i za šest poena lošije nego 2015. TS će kompletne rezultate istraživanja i rangiranja gradova i opština u Srbiji, LTI 2019, predstaviti u petak 6. septembra.

Inicijative i analize

Finansiranje izborne kampanje u Srbiji – ključni problemi i moguća rešenja

8. avgust 2019.

Transparentnost Srbija je objavila [analizu ključnih problema](#) u vezi sa finansiranjem izbornih kampanja u Srbiji i predloge za njihovo rešavanje.

Ovaj materijal smo predstaviti javnosti, predstavnicima akademske zajednice i političkih stranaka na skupu "Dijalog o izborima 2020", koji su 9.8.2019. organizovali Fondacija za otvoreno društvo Srbije i Fakultet političkih nauka. Na skupu smo takođe predstaviti glavne preporuke iz [publikacije "Funkcionerska kampanja kao vid zloupotrebe javnih resursa"](#)

Između ostalog, u tekstu se ukazuje na tretman ovih pitanja u planskim dokumentima Srbije, analiziraju se preporuke ODIHR, GRECO i Evropske komisije, ističu se ključni nedostaci Zakona o finansiranju političkih aktivnosti, u drugim propisima i u dosadašnjoj praksi Agencije i REM.

U predlozima TS za prioritetno postupanje se, između ostalog, traži da:

Ministarstvo pravde formira radnu grupu radi izmena Zakona o Agenciji za borbu protiv korupcije u delu koji se odnosi na razdvajanje javne i političke funkcije (član 29), odnosno Zakona o sprečavanju korupcije (član 50), kako bi se ova norma upotpunila i precizirala, uzimajući u obzir preporuke ODIHR i nalaze nezavisnog monitoringa.

Ministarstvo pravde formira radnu grupu radi izmena drugih povezanih propisa, u vezi sa krivičnim gonjenjem krivičnih dela koja su u vezi sa nezakonitim finansiranjem kampanje.

Ministarstvo kulture i informisanja i Ministarstvo trgovine formiraju radnu grupu koja bi se bavila rešavanjem najhitnijih pitanja izmene medijskog zakonodavstva i propisa o državnom i političkom oglašavanju, a pre sveobuhvatnijih reformi koje će doći na red nakon usvajanja Medijske strategije.

Narodna skupština organizuje javno slušanje povodom izveštaja Agencije za borbu protiv korupcije o sprovođenju Nacionalne antikorupcijske strategije i povodom dosadašnjih izveštaja o finansiranju kampanje i kontroli finansiranja kampanje i da izabere nedostajuće članove u Savetu REM i Odboru Agencije.

Regulatorno telo za elektronske medije precizira pravila za postupanje medija u vezi sa kampanjom, kao i da donese interna pravila postupanja REM u vezi sa monitoringom kampanje, u okviru postojećeg zakonskog okvira i nakon njegove izmene, kao i da objavi ta pravila.

Agencija za borbu protiv korupcije precizira pravila postupanja u kontroli finansiranja izborne kampanje, uporedo sa izmenom zakonskog okvira i da objavljuje ta pravila.

U pripremi svih navedenih propisa potrebno je da se obezbedi adekvatno učešće stručne javnosti, državnih organa i političkih subjekata, ali i održavanje javne rasprave.

Javno tužilaštvo, Agencija za borbu protiv korupcije, REM i drugi nadležni organi upute javni poziv svima koji imaju saznanja o kršenju pravila da ih prijave na poverljiv način i pravovremeno objavljivanje nalaza ispitivanja i informacija o preduzetim merama. Ovi organi treba da objave nalaze ispitivanja i informacija o preduzetim merama i u vezi sa nepravilnostima sa ranije održanih izbora, kao i po pitanjima koja su iskrsla u međuizbornom periodu.

Nedavna najava formiranja radne grupe Vlade „koja će raditi sa ODIHR na daljoj reformi izbornog procesa,“ ukoliko se u nju uključe i predstavnici drugih državnih organa na primeren način, eventualno bi mogla imati ulogu koordinatora u sprovođenju gore navedenih reformi, kako bi se poštovali rokovi potrebni da reforme donesu efekat pre početka kampanje za naredne parlamentarne izbore.

Funkcionerska kampanja

Mediji

Korupcija je postala način vladanja

NIN, Tanja Nikolić Đaković 2. avgust 2019.

Nije neka organizovana kriminalna grupa spolja zarobila naše institucije, ali oni koji su izabrani da sprovode zakone, to ne čine. A onda se vredi setiti Svetog Avgustina, koji je pre 17 vekova poručio „ako nema pravde, šta su države ako ne velike razbojničke bande?

Mi smo godinama imali vrlo neefikasnu borbu protiv korupcije, jer je vlast bila krhka i zavisna od zadovoljenja interesa mnogih partnera i njihovih finansijera, kaže za NIN Nemanja Nenadić, programski direktor Transparentnosti Srbija. Zato se srpsko društvo valja u korupciji kojoj nijedna institucija nije brana. Primeri se samo ređaju.

Vlast je svela aferu vezanu za Sinišu Malog na prilično bizaran nivo. Dok tužilac ćuti, predstavnici vlasti Siniša Mali i Aleksandar Vučić kažu da je KRIK-u ponestalo ideja oko napada na Malog pa su se sada okrenuli ka njegovom bratu?

Brat je nebitan. Da Siniša Mali nije funkcioner nikoga ne bi zanimalo njegov brat i pokloni koje prima od tamo neke firme. Ne bi to nikoga zanimalo da nije u pitanju brat čoveka koji je bio najagilniji promoter projekta „Beograd na vodi“ i ovakvog načina njegove realizacije. A on je izveden bez nadmetanja za izbor privatnog partnera, bez arhitektonskog konkursa koji je trebalo da prethodi ulasku bilo kog investitora i uz donošenje posebnih pravila koja važe samo za taj slučaj. Ova priča koju je KRIK objavio nije sama za sebe dovoljan dokaz o korupciji ali je snažan razlog da se čitava stvar ispita ako sledimo elementaranu logiku. Nije logično pretpostaviti da bi neka privatna firma davala skupe darove ako nije u pitanju neko ko može pomoći da se dobije posao ili ako nije primorana. Dalje, logično je da se u sledećem koraku poveže činjenica da je ta firma Milenijum tim dobila neke poslove od preduzeća Beograd na vodi.

Uključujući rušenje Hercegovačke?

Oni rušenje negiraju, no očigledno je da su dobili posao da grade neke objekte. I onda u tom koraku imamo sledeći ključni element. Preduzeće Beograd na vodi, koje je 32 odsto u vlasništvu Srbije, a 68 odsto firme iz Emirata, raspolaže javnom imovinom. Ta imovina je mnogo veće vrednosti nego sredstva koja je u zajedničko preduzeće uložio privatni partner a da s druge strane to preduzeće Beograd na vodi nije dužno, s obzirom na to da je država manjinski vlasnik, da sprovodi javne nabavke, čak ni kada gradi objekte javne namene. Rukovodstvo tog preduzeća se ne imenuje na konkursu kao što bi moralo za preduzeća u državnom vlasništvu. Ne postoji obaveza da odgovaraju na zahteve o pristupu informacijama, kao što su u obavezi druga preduzeća u vlasništvu države.

НЕМАЊА НЕНАДИЋ, ПРОГРАМСКИ ДИРЕКТОР
ТРАНСПАРЕНТНОСТИ СРБИЈА
**Корупција је постала
начин владања**

Нije нека организована криминална група споља заробила наше институције, али они који су изабрани да спроводе законе, то не чине. А онда се вреди сетити Светог Августина, који је пре 17 векова поручио „ако нема правде, шта су државе ако не велике разбојничке банде?

Pošto su svi ti antikorupcijski mehanizmi isključeni, onda se s razlogom može pretpostaviti da su mogućnosti za manipulaciju u direktnim dogovorima veće. Da li je do njih došlo ili ne, za sada nije vidljivo. Korupcija se teško otkriva, ali ako postoji spremnost da se stvar ispita, treba potražiti odgovor na pitanje da li je napravljen štetan ugovor.

Korupcija je teško dokaziva i retko ide preko ugovora?

Da, na primer, tužilac bi mogao da ispita da li je Beograd na vodi plaćao izvođača radova po ceni znatno većoj od tržišne i da li otuda Milenijum ima neka slobodna sredstva iz kojih plaća poklone kojima uzvraća za dobijeni posao. To bi bio sledeći korak, kada bi u Srbiji funkcionisao mehanizam ispitivanja korupcije. Dakle, osim ljudi koji su tu neposredno pomenuti, a koji se ne oglašavaju, na tekst je trebalo da reaguje javni tužilac, koji ima u svom timu i finansijske forenzičare. Možda bi došli do uverenja da je sve čisto, ali bi i razloge za to morali da podele sa javnošću. U svakom slučaju, taj posao ne mogu da urade novinari umesto njih.

Postoji i drugi slučaj u kom se pominje Milenijum tim. Pokušano je ubistvo novinara Milana Jovanovića koji je pisao o ugovoru sklopljenom između opštine Grocka, potpis je stavio tadašnji gradonačelnik Simonović, i Srbijagasa, koji je potpisao Dušan Bajatović. Ugovorom je označeno da gasifikacija treba da se uvede do 2014. Ali do danas radovi nisu okončani, a novca nema?

Srbijagas je glavna adresa u ovom slučaju. I nije samo problem jesu li ti gasovodi izgrađeni ili ne. Imamo i mnogo veći problem. Sama odluka da se grade gasovodi nije uvek bazirana na realnim potrebama, već se država zaduživala dajući garancije Srbijagasu za izgradnju nekih gasovoda koji na kraju neće biti ni korišćeni, čak ni kada su izgrađeni.

Vidite to kao izvlačenje para iz budžeta za finansiranje partija na vlasti i punjenje privatnih džepova?

Da, mislim da je to mehanizam za izvlačenje para, kada se gradi nešto za čim ne postoji ekonomski interes. Tada je šteta još veća nego kada se kroz „naduvane“ cene ipak na kraju uradi nešto potrebno. Nama je bio zanimljiv drugi slučaj koji smo videli na Žig infu u vreme predsedničkih izbora 2017. Novinari tog portala dali su veoma detaljan opis davanja nelegalnih donacija za SNS.

To je 4.000 uplata po 40.000 dinara za SNS? Jovanović ima i dalje taj spisak sa imenima i iznosima, ali tužilac nije zainteresovan za to?

Oni su objavili i napisali kako se to odvijalo u Grockoj, ko je sve dolazio do prostorija opštinskog odbora, ko je uzimao novac, uplaćivao sa privatnog računa. Sumnje u nelegalne donacije su česte, ali retko kada se pojavi neki konkretan opis kao ovaj.

Kao i spisak sa imenima?

Spisak sa imenima, da. Poražavajuće, to niko nije uzeo da ispituje, iako može biti u pitanju krivično delo skrivanja i davanja lažnih podataka o finansiranju stranaka. Niti je tužilac reagovao, niti je Agencija za borbu protiv korupcije saopštila nešto o ispitivanju tog slučaja.

Čak ni povodom pokušaja ubistva novinara Milana Jovanovića tužilac nije to istraživao, kao eventualni motiv?

Ni nakon pokušaja ubistva, ni nakon što je pretučen urednik Žig infa. Imamo odredbe da tužilac može da pokrene krivični postupak bilo kada, ne čekajući bilo čiju krivičnu prijavu. Može to da učini na osnovu novinskih napisa. Problem je što ne mora. Kada nema krivične prijave tužilac može uvek da kaže „imao sam druga posla“, mogu sve novine da pišu o nekom događaju, sve televizije da izveštavaju, tužilac nema formalno obavezu da to ispita. Imate i u Skupštini diskusije u kojima ljude optužuju direktno za krivična dela, tužilac ne reaguje, bilo da utvrdi krivicu ili da sačuva čast oklevetanima.

To govori o političkoj kontroli pravosuđa?

Neka vrsta autocenzure, to je najtačniji opis. Ako neko može na osnovu svojih ovlašćenja da uradi nešto korisno, a to ne čini, ili čini selektivno, to govori da tužilac čeka na mig političara da bi pokrenuo slučaj. Imali smo to i ranije. Za Kolubaru se godinama znalo i čekalo, dok nije doneta politička odluka da to može da se goni.

Imali smo tada Kolubaru, sada imamo opštinu Brus, Suboticu..., više gradonačelnika sa veoma sumnjivim poslovima? Labanova plata je 70.000, a priprema se za podizanje građevinskih objekata u vrednosti millionskim. Ni tu ne reaguje tužilac. A ni kada se vodi priča o objektu na Paliću, ni kada mediji objave da gradonačelnik Brusa ima platu od 70.000 a vozi džip vredan 50.000 evra.

Kad pominjete Brus, sećate se slučaja gradnje nelegalnog objekta na Pančičevom vrhu? Tada je rušenje stopirano na osnovu tvrdnje da je tu postojao neki privremeni objekat, predsednik opštine Brus je to rekao, iako svi znaju da to nije istina. Tako da je i on na neki način pomogao, a svakako nije sprečio tu očigledno nelegalnu gradnju.

Nepokretanje postupka protiv njega u ovom slučaju i nerušenje objekta uprkos ovim optužbama, potvrda su indirektna da je učinio uslugu za nekoga sa vlasti ili da je objekat na Pančičevom vrhu vlasništvo velikog finansijera SNS?

Ne znam da li je u pitanju finansijer stranke, ali izgleda kao da je u pitanju neko moćniji od predsednika opštine.

Kako je moguće da čitav državni aparat ne može da sruši jedan nelegalni objekat?

Videli smo prebacivanje odgovornosti između policije i Ministarstva građevinarstva, uz pozivanje na zakone. Ministarstvo građevinarstva je reklo da neće prinudno da ruši bez policije, a policija da neće pružiti asistenciju dok se prvi put ne pokuša bez toga. Takva razmena saopštenja je na neki način komična, jer su Zorana Mihajlović i Nebojša Stefanović potpredsednici iste vlade, pa ako već smatraju da ti zakoni nisu usklađeni onda mogu da se dogovore, ili da prepuste većini u Vladi da razreši koji zakon da se promeni. Time što stvar ne razrešavaju, oni građanima šalju poruku da je vlasnik objekta neko ko je „jači“ od oba ministra.

li je premijer ili je predsednik, ili jaki sponzor stranke? To znači da nisu samo floskule kad se kaže da postoji mafija i da vlada mafija ili organizovani kriminal jer ovo jeste vrsta kriminala?

Nelegalna gradnja ovog obima svakako jeste kriminal, a onaj ko se na tako nešto odvaži svakako ima neku moć koja ne proizlazi iz ovlašćenja nego je faktička. A ljudi mogu imati faktičku moć na osnovu novca, sile ili, recimo, posedovanja bitnih informacija. U svakom slučaju, za vladavinu prava je opasno da postoji faktička moć, kojoj institucije ne mogu da stanu na kraj kada se suprotstavi zakonu.

Inače, u državi u kojoj ne funkcioniše vladavina prava, kao zamena se traži sistem unutarpartijske odgovornosti, na osnovu koga, na primer, može doći do smene lokalnog čelnika. Međutim, nema ni političke kazne za one koji su najbitniji za vlast, a dobar primer za to je „vrh beogradske vlasti“ koji nije smenjen nakon nelegalnog rušenja u Hercegovačkoj.

Šta je ostalo od borbe protiv korupcije? Zaobilaze tendere, javne nabavke, neposrednom pogodbom sklapaju poslove...?

Srbija ima sada već dugu istoriju nameštanja tendera, a pre donošenja zakona je sigurno bilo još gore. Od kada su 2002. tenderi postali obavezni, mnogi su na ovaj ili onaj način bili namešteni, što se negativno odrazilo i na budžet i na želju firmi da učestvuju u postupcima, pa se neretko jave samo jedna ili dve.

Jer ga dobijaju, kao posao na Koridoru 10, Veselinović ili Radojičić, osuđivani ljudi, za „posebne zasluge“?

Ne znam detalje ni da li su taj konkretan posao dobili na tenderu. Naime, neki putevi se u Srbiji grade sa unapred određenim firmama na osnovu međudržavnih sporazuma, koji potom angažuju domaće izvođače bez tendera. Takođe, imamo situaciju da se donose neki zakoni sa posebnim pravilima nabavki, kao za izgradnju stanova za službe bezbednosti.

U čemu takođe učestvuje firma Milenijum tim?

Mogao je da dobije i neko drugi, uvek ima neko ko je tu... Poenta je u tome da nema redovne procedure, nadmetanja koje bi omogućilo da se dođe do najpovoljnije ponude i efikasne pravne zaštite. Uvek je lako prepoznati ko je miljenik vlasti među firmama koje dobijaju poslove. Kada se sprovodi redovna procedura, pa se javi samo jedna firma, to je poražavajuće, pokazuje nepoverenje u sistem.

Ali mi sada imamo još goru stvar, sve češće su situacije gde se kroz pravljenje rupa u sistemu poslovi dodeljuju unapred određenim firmama. Imamo i druge situacije gde se tenderi izigravaju, imali smo nabavku automobila tipa „škoda“ za MUP koja je u celosti proglašena tajnom pre dve godine. Velika nabavka nekih 700 automobila.

Nije bila uopšte objavljena informacija da se nabavka sprovodi, jer bi to navodno ugrozilo bezbednost države, a zatim imate fotografisanje tih automobila, pravljenje promo spotova i njihovu svečanu predaju ispred SIV-a. Apsurd. Mi smo imali snažnu najavu borbe protiv korupcije, u 2012. i 2014. je naročito bila eksploatisana u izornoj kampanji. Poboljšani su neki zakoni, poput ovog o nabavkama, jedne godine su kvalitetno razmatrani izveštaji nezavisnih organa, poverenika, ombudsmana, Agencije...

Najave za sve ono što su sada nepostojeće institucije?

Delimično anestetizirane. Imali smo dakle slučaj da je 2014. Skupština popisala ključne probleme iz izveštaja ovih institucija i obavezala vladu da je izvesti u roku od šest meseci šta je uradila. Niti je vlada šta izvestila, niti je Skupština išta više pitala Vladu, niti raspravljala o tim izveštajima narednih pet godina, sve do ove godine, kada su to učinili zbog izveštaja Evropske komisije.

Imali smo obećanje reforme pravosuđa i povećanje nezavisnosti, a dobili smo predlog ustavnih promena koji će čak uvećati politički uticaj. Najavljeno je otklanjanje političkog uticaja kroz raspisivanje konkursa za direktorska mesta. U stvarnosti dve trećine direktora republičkih javnih preduzeća su vršioći dužnosti postavljeni čisto po političkoj liniji. Neki od njih su čak potpuno nelegalno na tim mestima jer im se v. d. status ne može beskonačno produžavati po zakonu. Njihovi potpisi na milionski vrednim ugovorima vrede koliko i potpis slučajnog prolaznika.

Dakle, to su ljudi koje drže „na kratkom povocu“, koji mogu biti smenjeni na bilo kojoj sednici Vlade, bez ikakvog obrazloženja, čim otkazu bespogovornu poslušnost. Čak i ljudi koji su deo vladajućeg establišmenta, ni oni nisu izabrani na neki pun mandat već se održava to v. d. stanje radi očuvanja pune partijske kontrole. To je ne samo gaženje predizbornih obećanja, već i direktno kršenje Zakona o javnim preduzećima iz 2012. i 2016. Takođe, veliki broj pomoćnika ministara i drugih visokih službenika je u v. d. statusu iz istog razloga, da bi bili lako zamenljivi na osnovu trenutnih potreba političkog vrha.

I onda smo imali nedavno izjavu premijerke koja je rekla, na novinarsko insistiranje u vezi sa tim problemom, da se vlada bavila bitnijim pitanjima, pa da kao zbog toga nisu stigli. Na stranu očigledna demagogija, ali argument ne stoji čak ni matematički – postavljenje na konkursu važi četiri godine, a vršioce dužnosti u upravi vlada mora da postavlja svaka tri meseca.

Inače, za mnoge druge zakone nismo čuli ni takvo objašnjenje zašto nisu promenjeni ili primenjeni. Očigledno je da nikad nije postojala volja da se borba protiv korupcije sprovede, ili je pak brzo iščilela.

Firma premijerkinog brata dobija unosne državne poslove? Otac Nebojše Stefanovića hoda po hotelu sa rancem sa 300.000 evra koji sutradan razbijaju momci sa fantomkama na licu? I tužilac ne postavlja pitanje i mi nemamo odgovor na sva ta pitanja. Ko u stvari vlada Srbijom? Ko su ti tajni lobiji?

To bih i ja voleo da znam. Nikada ni u jednoj državi nije ona vidljiva vlast jedina. Postoje sigurno i neke grupe koje imaju moć da usmere postupanje ljudi na vlasti.

Međutim, mislim da bez obzira na to koliko su te grupe, bilo da dolaze iz sfere legitimnih privatnih biznisa ili nekih kriminalnih struktura jake, mislim da se do sada u nekoliko navrata pokazalo da su oni koji nose državnu vlast ipak snažniji od njih. I da je u Srbiji pre istina da nosioci političke moći kontrolišu druge sfere. Imali smo takvu situaciju 90-ih, to se pokazalo i u slučaju Karića kada se suprotstavio vlasti.

Kad Jovo Bakić kaže da mafija vlada Srbijom i da je vlast deo organizovanog kriminala, jesu li to preoštre ocene?

Možda nije preoštra, ali bi verovatno zahtevala redefiniciju pojma mafije. Kako god bilo, ne mislim da je neka organizovana kriminalna grupa spolja zarobila naše institucije, ali oni koji su izabrani da sprovedu zakone to ne čine. A onda se vredi setiti Svetog Avgustina, koji je pre 17 vekova poručio „ako nema pravde, šta su države ako ne velike razbojničke bande?“ Zato je vladavina prava bitna, a ne traženje nekakvih prečica.

